



Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum omnes motus, & actiones horum inferiorum corporum subdantur
prouidentia diuinæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

cem. quātūcūq; ergo multitudinē inuenimus ordi-
 natā adinuicē, oportet eā ordinari ad exterius prin-
 cipii, partes autē vniuersi corruptibiles & incorru-
 ptilibiles sunt adinuicē ordinatæ. non per accidens,
 sed per se. uideamus. n. ex corporibus cœlestibus uti-
 litates puenire in corporibus corruptibilibus, vel
 semper, vel maiori parte s. e. dū eundē modū. unde
 oportet oīa corruptibilia & incorruptibilia esse in
 vno ordine providentiæ principij exterioris, qđ est
 extra vniuersum. unde Philosophus cōcludit, qđ
 necesse est ponere in vniuerso vnum dominatū, &
 nō plures. Sciendū tñ quod aliqui oēs prouideri dī du-
 pliciter. vno modo pp se, alio modo pp alia, sicut in
 domo pp se prouidentur ea, in quibus essentialiter
 cōsistit bonū domus, sicut filij possessiones, & hu-
 iusmodi, alia vero prouident ad horū utilitatē, vt va-
 sa, animalia & hmōi: & similiter in vniuerso illa pp
 se prouidentur, in quibus essentialiter consistit per-
 fectio vniuersi. & hæc perpetuitatem habent, sicut
 & vniuersum perpetuum est. Quæ vero perpetua
 non sunt, non prouidentur nisi propter aliū: & ideo
 substantiæ spirituales & corpora cœlestia, quæ sunt
 perpetua & secundum speciem & secundum indi-
 uiduū, sunt prouisa propter se & in specie & indi-
 uido: sed corruptibilia perpetuitatem nō possunt
 habere nisi in specie, unde species ipsæ sunt prouisæ
 ppter se, sed indiuidua eorū non sunt prouisa, nisi
 propter perpetuū esse speciei cōseruandū. Et secun-
 dū hoc saluatur opinio illorū, qui dicunt, qđ ad hu-
 iusmodi corruptibilia non se extendit diuina prou-
 dentia, nisi secundum quod participant naturā speci-
 eici: hoc enim verū est, si intelligatur de prouiden-
 tia sua, qua aliqua propter se prouidentur.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod creature cor-
 ruptibiles non sunt secundum se causa culpæ, sed
 occasio tantum & per accidens causa: causa autem
 per accidens & effectus non sunt vnius & eiusdem
 coordinationis, vel non oportet esse.

AD SECVNDVM dicendū, qđ sapiēs prouisor nō so-
 lū attēdit quid expediat vni eorū quæ suæ prouidentie
 subdantur, sed magis quid cōpetat omnibus. Quis
 ergo corruptio alicuius rei in vniuerso nō sit ei cō-
 ueniens, competit tñ perfectioni vniuersi: quia per
 continuam generationem & corruptionem indi-
 duorum cōseruatur esse perpetuum in speciebus,
 in quibus per se consistit perfectio vniuersi.

AD TERTIVM dicendū, quod quis res corruptibi-
 lis melior esset, si incorruptibilitatē haberet: melius
 tñ est vniuersū qđ ex corruptibilibus & incorru-
 ptilibus cōstat, quā qđ ex incorruptibilibus sātū
 cōstaret: quia utraq; natura bona est. s. corruptibi-
 lis, & incorruptibilis, melius autē est esse duo bona
 quā vñ tantū, neque multiplicatio indiuiduorum
 in vna natura possit æquialere diuersitati natura-
 rum: cum bonum natura quod est communicabi-
 le præmineat bono indiuidui, quod est singulare.

AD QVARTVM dicendū, quod sicut tenebrę sunt
 a sole nō ex hoc qđ aliquid agat, sed ex hoc qđ ali-
 quid nō emitte: ita corruptio est a Deo non quasi
 aliquid agente, sed non tribuente permanentiam.

AD QVINTVM dicendū, quod illa quæ propter se
 prouidentur a Deo ppetuo manent, nō autē hoc
 oportet de illis quæ propter se nō prouidentur: sed
 oportet ea tantum manere quantum necessarium
 est his, propter quæ prouidentur, & ideo particula-
 ria quadam quia propter se non prouidentur, vel
 nō sunt prouisa, corrumpuntur, vt patet ex dictis.

In corp. art.

ARTICVLVS IIII.
 Vtrum motus & actiones horum inferiorum diuine
 subdantur prouidentie.

QVARTO queritur, vtrum omnes motus &
 actiones horum inferiorum corporum sub-
 dantur diuine prouidentie. Et vt quod nō
 Deus n. non est prouisor eius cuius non est actor,
 quia non est cōueniens ponere alium prouisorē &
 aliū conditorē, vt Dam. dicit in 2. li. sed Deus nō est
 actor mali, cum oīa inquantū ab eo sunt, bona sine
 cū igitur in actionibus, & motibus horum inferiorum
 multa mala accidant, vt quod non oēs motus
 horum inferiorum, diuine prouidentie subdantur.

¶ 2 Præ. Cōtrarij motus nō vñr esse ordinis vniuersi
 sed in istis inferioribus inueniuntur contrarij motus
 & cōtrariæ actiones, ergo impossibile est quod
 omnes cadant sub ordinē diuine prouidentie.

¶ 3 Præ. Nihil cadit sub prouidentia, nisi ex hoc qđ
 ordinatur in finem: sed malum non ordinatur in
 finem, quinimmo malum est privatio ordinis, ergo
 malum non cadit sub prouidentia: in his autem in-
 ferioribus multa mala accidunt, ergo &c.

¶ 4 Præ. Nō est prudens qui sustinet aliquid mali
 euenire in illis, quorū actus eius prouidentie subdantur,
 si possit præcaueri vel impediri: sed Deus est prou-
 tissimus & potentissimus. cum ergo ista mala euen-
 niant in his inferioribus, videtur quod particularis
 actus horum inferiorum diuine prouidentie non
 subdantur. Sed dicendum quod Deus ideo permittit
 mala fieri, quia potest ex eis elicere bona.

¶ 5 Sed cōtra. Bonū ē poteri? quā malū ergo magis
 de bono potest elici bonū, quā ex malo, ergo non est
 necesse qđ mala pmittat fieri vt ex eis eliciat bonū.

¶ 6 Præ. Sicut Deus condidit oīa p suā bonitatē
 oīa sua bonitate gubernat, vt Boetius dicit in 4. de
 Cōsō. sed diuina bonitas nō pmittit, ut aliquid ad
 malū producat, ergo diuina bonitas non pmittit
 vel dimittit aliquid malū suæ prouidentie subdantur.

¶ 7 Præ. Nullū puiū est casuale. si ergo oīs motus
 horū inferiorū essent puii, nihil casū accideret. Ita
 oīa ex necessitate cōtingerēt, qđ est impossibile.

¶ 8 Præ. Si oīa ex necessitate materiae cōtingerēt
 in his inferioribus, hæc inferiora nō regerentur prou-
 dentia, vt Commentator dicit 2. Phyl. sed multum
 in his inferioribus accidit ex necessitate materiae: ergo
 ad minus illa diuine prouidentie non subdantur.

¶ 9 Præ. Nullus prudens pmittit bonū, vt veniat ma-
 lum, ergo similiter nullus prudens permittit malū,
 vt veniat bonum: sed Deus est prudens ergo non
 permittit mala fieri, ut bona eueniant: & ita videtur
 quod mala quæ sunt in his inferioribus, non cadunt
 sub prouidentia concessionis vel permissionis.

¶ 10 Præ. Illud qđ est reprehensibile in homine, ni-
 lo modo Deo attribuendū est: sed hoc reprehensibile
 in homine, ut faciat mala ad bonum cōsequen-
 dū, vt patet Rom. 7. Et nō sicut blasphemantur, ut
 sicut autem quidam nos dicere, faciamus mala ut
 veniant bona, ergo Deo non cōpetit, ut sub eius prou-
 identia cadant mala, ut bona ex eis eliciantur.

¶ 11 Præ. Si actus inferiorū corporum diuine prou-
 dentie subderent, hoc mō agerent sicut qđ diuine prou-
 dentie cōueniret: sed hoc modo non inueniuntur
 inferiora elementa agere: quia ignis equaliter combu-
 rit domū iusti hominis & iniusti, ergo actus in-
 riorum corporum nō subdunt prouidentie diuine.

Sed cōtra est, quod dī Matth. 10. Nōne dicit
 passeret asse veniunt, & vnus ex eis non cadet in
 per

Super illud... per terram sine patre vestro... ubi dicit glossa magna... motus horu inferioru subdunt diuinae providentia... Præ Aug dicit 3 super Genesim ad litera... in qua providentia videmus caelestia superius ordina... inferioruq; terrestria luminaria, sideraq; fulgere, diei noctiq; vices agitari, aquis terra fundatam interlui, atq; circumuolui, ac re altius super fundi, arbulia & animalia concipi & nasci, crescere, & decre scere, occidere, & quicquid aliud in rebus interiori naturalique motu geritur, ergo omnes motus infe riorum corporum subduntur providentia diuine.

RESPON. Dicendum, quod cum idem sit primu principium rerum, & vltimus finis, eodẽ modo ali qua progrediuntur a primo principio & ordinatur in finem vltimu: in progressu aut rerum a principio inuenimus, quod ea quæ sunt propinqua primo prin cipio esse indeficiẽs habent: q̄ vero distant esse cor ruptibile, vt dicitur in 2. de Generatione: vnde & in ordi ne rerum ad finẽ, illa quæ sunt propinquissima fini vltimo indeclinabiliter tenent ordinẽ ad finẽ: quæ vero remota, quãdoq; ab illo ordine declinant: eadẽ aut sunt propinqua & remota respectu princi pii & finis. vnde incorruptibilia, sicut habet esse in deficientes, ita nõquam declinat in suis actibus ab ordi ne ad finem: sicut sunt corpora caelestia, quorum motus nõquam a cursu naturali exorbitant. In cor ruptibilibus vero corporibus multi motus proueniunt præter rectum ordinem ex defectu naturæ: vn de Phil. in 11. Metaph. dicit, quod in ordine vniuersi substantiæ incorruptibiles simulantur liberis in do mo, qui semper operatur ad bonu domus: sed cor ruptibilia corpora feruis & animalibus in domo, quorum actiones frequenter exeunt ab ordine gubernantis domum. Et pp hoc etiam Auic. dicit, qd̄ vltra orbem lunæ non est malum, sed solum in his inferioribus: neque tamen isti actus deficientes a re cto ordine in rebus inferioribus omnino sunt ex tra ordinem providentiæ: dupliciter. n. aliqd̄ subest ordini providentiæ, vno modo sicut ad quod aliqd̄ ordinatur: alio modo sicut aliqd̄, quod ad aliud or dinatur, in ordine aut eorum, quæ sunt ad finẽ, oia intermedia sunt finis & ad finẽ, sicut dicitur in 2. Metaph. & ideo quicquid est in recto ordine providentiæ ca dit sub providentiã non solum sicut ordinatum ad aliud, sed sicut ad quod aliud ordinatur: sed illud, qd̄ exit a recto ordine, cadit sub providentiã solum fm̄ quod ordinatur ad aliud, non fm̄ quod aliquid ordinatur ad ipsum: sicut actus virtutis generatiuæ, qua homo generat hominẽ perfectũ in natura, est ordinatus a Deo ad aliquid aliud, scilicet ad formam hu manam, & ad ipsum ordinatur aliquid, scilicet vis generã tis: sed actus deficientes, quo interdum monstra gene rantur in natura, ordinatur quidẽ a Deo ad aliquã vtilitatem, sed ad hunc nihil aliud ordinatur, incidit enim ex defectu alicuius causæ, & respectu primi est providentiã concessioni: quos duos modos pro uidentia Damasc. ponit in 2. lib. Sciendum tñ, quod quidam prædictum modum retulerunt tantum ad species naturalium rerum, non autẽ ad singularia, nisi in quantum participant in natura communi: qa non ponebant Deum cognoscere singularia: dice bant enim, quod Deus taliter naturam alicuius spe ciei ordinavit, vt ex virtute, quæ consequitur spe ciei, talis actio consequi deberet, & si aliquando deficeret, quod hoc ad talem vtilitatem ordinare tur: sicut corruptio vnius ordinatur ad generatio-

nem alterius: non tñ hanc virtutẽ particularem ad hunc actũ particulare ordinavit, neque hunc parti cularem defectũ ad hanc particularem vtilitatem. nos autẽ Deum perfecte cognoscere oia particula ria dicimus: & iõ prædictũ providentiã ordinẽ in sin gularibus ponimus, etiã in quantum singularia sunt. AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio illa pro cedit de providentiã approbationis: sic. n. nihil pro uidetur a Deo, nisi quod ab eo aliquo modo fit. vnde malum quod non est a Deo, nõ cadit sub pro uidentia approbationis, sed concessionis tantum. AD SECVNDVM dicendũ, qd̄ quis cõtrarij motus nõ sint vnius ordinis specialis, sunt tñ vnius ordinis generalis: sicut et diuersi ordines diuersorum artifi ciorum, ordinantur in vno ordine ciuitatis vnius. AD TERTIVM dicendum, quod quãuis malum secundum quod exit ab agente proprio, sit in ordi natum, & ex hoc per priuationem ordinis definiatur: tamen nihil prohibet quin a superiori agente ordinetur, & sic sub providentiã cadit. AD QVARTVM dicendũ, qd̄ quilibet prudẽs susti net aliqd̄ paruũ malũ, ne impediatur magnũ bonũ: quodlibet autẽ particulare bonum est paruũ respec tu boni alicuius naturæ vniuersalis, non posset autẽ impediari malũ, quod ex aliquibus rebus prouenit, nisi natura eorũ tolleretur, quæ talis est, vt possit defi cere, vel nõ deficere, & quæ alicui particulari nocu mentum inferret: & tñ vniuerso quãdam pulchritu dinẽ addit. & ideo Deus cũ sit prudentissimus, sua providentiã non prohibet mala: sed permittit vnũ quodque agere secundũ quod natura eius requirit, vt enim dicit Dionys. 4. capite de Diuin. nomini. providentiã non est natura perdere, sed saluare. AD QVINTVM dicendũ, qd̄ aliqd̄ bonũ est qd̄ non posset elici, nisi ex aliquo malo: sicut bonũ paciẽtiæ nõ nisi ex malo p̄secutionis elicitur, & bonũ poeni tentiæ ex malo culpe: nec hoc impedit infirmitas ma li respectu boni, qa hõ nõ elicitur ex malo quasi ex causa p̄ se, sed quasi per accidẽs & materialiter. AD SEXTVM dicendum, quod illud quod produ citur oportet quod secundũ esse suum, habeat formam producentis: quia productio rei terminatur ad esse rei, vnde non potest esse malum, quod a bo no actore productum est: sed providentiã rem ordi nat in finem, ordo autem in finem consequitur ad rei esse. & ideo nõ est impossibile aliquod malũ ordinari a bono in bonũ: sed impossibile est aliqd̄ a bono ordinari in malum, sicut. n. bonitas p̄ducit is, inducit formã bonitatis in productis, ita boni tas p̄uidetis inducit ordinẽ ad bonum in prouisis. AD SEPTIMVM dicendũ, qd̄ effectus accidentes in istis inferioribus p̄nt cõsiderari dupliciter, vno mo do in ordine ad causas proximas, & sic multa casu eueniunt. Alio modo in ordine ad causam primã, & sic nihil casu accidit in mundo, neque tñ sequitur, q̄ omnia necessario eueniant: quia effectus non se quitur ex necessitate causas primas, sed proximas. AD OCTAVVM dicendum, quod illa quæ ex neces sitate materiæ proueniunt, consequuntur naturas ordinatas in finem, & secundum hoc ipsa sub pro uidentia etiam cadere possunt, quod non esset si omnia ex necessitate materiæ contingerent. AD NONVM dicendũ, qd̄ malum est cõtrariũ bo no: nullũ autẽ cõtrariũ per se inducit ad suum con trariũ: sed omnẽ cõtrariũ iducit ad sibi simile, sicut calidũ non inducit rem aliquã in frigiditatẽ, nisi per accidens: sed magis frigidum per calidum ad calidi- Quæst. disp. S. Tho. SS 2 tatem

Non procul a fine.

tatem reducitur, similiter, & nullus bonus ordinat aliquid in malum, sed potius ordinat in bonum.

In corp. art.

Ad x. dicendum, quod facere malum, ut ex dictis patet, nullo modo bonis competit, unde facere malum pro bono in homine repraesentabile est, hoc non contrariatur bonitati, & ideo permittit malum propter aliquod bonum inde eliciendum Deo attribuitur.

Ad xi. dicendum, quod quis videatur nobis, quod omnia equaliter bonis & malis accidant ex hoc, quod nescimus qua de causa divina providentia singula dispensat: non est tamen dubium qui in omnibus bonis & malis, quae eveniunt siue bonis, siue malis, sit recta ratio secundum quam divina providentia omnia ordinat. Et quia eam ignoramus, videtur nobis, quod inordinate & irrationabiliter eveniunt.

ARTICVLVS V.

Utrum actus humani providentia regantur.

1. par. q. 22. art. 2. Cap. 26. 28. & 29.

QUINTO quaeritur, utrum humani actus providentia regantur. Et videtur quod non, quia ut dicit Damasc. in 2. lib. quae in nobis sunt non providentiae sunt, sed sunt nostri lib. arb. sed actus humani dicuntur, qui sunt in nobis. ergo ipsi non cadunt sub divina providentia.

¶ 2. Præter. Eorum quae sub providentia cadunt, quanto aliqua sunt nobiliora, tanto digniori modo providentur: sed homo est nobilior insensibilibus creaturis, quae semper cursum suum tenent, nec exeunt a recto ordine, nisi raro: hominum autem actus frequenter a recto ordine deviant, ergo humani actus providentia non reguntur.

¶ 3. Præter. Malum culpae est maxime odibile Deo: sed nullus puidēs illud quod maxime ei displicet, permittit propter aliquid aliud, quia sic absentia illius alterius ei magis displiceret, ergo cum Deus permittat in humanis actibus mala culpae accidere, videtur quod humani actus providentia eius non regantur.

¶ 4. Præter. Illud quod dimittitur sibi non gubernat: sed Deus dimittit hominem in manu consilij sui, ut dicitur Eccl. 2. ergo humani actus providentia non reguntur.

¶ 5. Præter. Eccl. 9. dicitur, vidi neque velocitatem cursuum, neque fortitudo bellum: sed tempus casumque in omnibus, & loquitur de actibus humanis: ergo ut quod humani actus casu aguntur & non gubernentur providentia.

¶ 6. Præter. In his quae providentia aguntur diversa diversis attribuuntur: sed in rebus humanis eadem bonis & malis eveniunt. Eccl. 9. universa aequae eveniunt iusto & impio, bono & malo, ergo res humanae providentia non reguntur.

SED CONTRA, Matth. 10. dicitur. Vestri autem capilli omnes numerati sunt, ergo & minima in humanis actibus divina providentia ordinantur.

¶ 2. Præter. Punire & praemiare & praecipua dare, sunt providentiae actus, quia per huiusmodi quilibet provisor subditos suos gubernat: sed Deus haec omnia circa humanos actus agit, ergo humani actus divinae providentiae subdantur.

RESPON. Dicendum, quod sicut prius dictum est, quanto aliquid est propinquius primo principio, tanto nobilior sub ordine providentiae collocatur: inter omnia vero alia spirituales substantiae magis primo principio appropinquat, ut & eius imagine insignite dicitur, & ideo a divina providentia non solum consequuntur, quod sint provisae, sed etiam quod puidēat: & haec est causa, quare praedictae substantiae, habent suorum actuum electionem, non autem ceterae creaturae, quae sunt provisae tantum & non sunt providentes,

F providentia autem, cum respiciat ordinem in fine oportet quod fiat secundum regulam finis: & quia primis providens ipsemet est sicut providentiae finis, habet regulam providentiae sibi coniunctam, unde impossibile est ut ex parte ipsius alius defectus incidere possit in provisum ab ipso, & sic non est defectus in ipso, nisi ex parte provisorum: sed creaturae quibus providentia est communicata, non sunt fines suae providentiae: sed in alium finem ordinantur, scilicet Deum, unde ordinantur secundum quod rectitudinem suae providentiae et regula divina fortitudo. & inde est, quod in eorum providentia accidere potest defectus, non tamen ex parte provisorum, sed et ex parte providentium. secundum quod aliqua creatura magis inhaeret regulae primae providentiae, secundum hoc firmiorem rectitudinem habet ordo providentiae ipsius. Quod ergo homini creaturae deficere possunt in suis actibus & ipsae sunt causa suorum actuum, inde est quod eorum defectum rationem culpae habent, quod non erat de defectibus creaturarum incorruptibiles sunt, & secundum individua etiam individua sunt propter se provisae. & ideo defectus, qui in eis contingunt ordinantur in penam vel poenitentiam, in quod eis competit, non autem solum secundum quod ad alia ordinantur. & inter has creaturas est homo, quia eius forma, scilicet anima est spiritualis creatura, a qua est radix humanorum actuum, & a qua corpus hominis ordinem ad immortalitatem habet, & ideo humani actus sub divina providentia cadunt hoc modo, quod ipsi provisores sunt suorum actuum & eorum defectus ordinantur secundum quod competit eisdem, non solum secundum quod competit aliis, sicut peccatum hominis ordinatur a Deo in bono eius, ut cum post peccatum resurgens humilior redierit, vel saltem in bono quod in ipso sit per divinam misericordiam, dum pro peccato punitur: sed defectus in aliis creaturis contingentes ordinantur solum in id, quod competit aliis, sicut corruptio huius ignis in generationem illius aeris, & ideo ad designandum hunc speciem providentiae modum, quo Deus actus humanos gubernat, dicitur sapientia secundo, cum reverentia disponit non.

G quod est magis bonum, & ideo magis vult praerogativam magis boni, quam absentiam minus mali: quod & absentia mali quoddam bonum est, ideo ad hoc quod aliqua bona maiora eliciantur, permittit aliquos quos in mala culpae cadere, quae maxime secundum genus sunt odibilia: quamvis unum eorum sit ei magis odibile alio. unde ad medicinam vnius permittitur, quandoque cadere in aliud.

H humani actus sub divina providentia cadunt hoc modo, quod ipsi provisores sunt suorum actuum & eorum defectus ordinantur secundum quod competit eisdem, non solum secundum quod competit aliis, sicut peccatum hominis ordinatur a Deo in bono eius, ut cum post peccatum resurgens humilior redierit, vel saltem in bono quod in ipso sit per divinam misericordiam, dum pro peccato punitur: sed defectus in aliis creaturis contingentes ordinantur solum in id, quod competit aliis, sicut corruptio huius ignis in generationem illius aeris, & ideo ad designandum hunc speciem providentiae modum, quo Deus actus humanos gubernat, dicitur sapientia secundo, cum reverentia disponit non.

I ad primum ergo dicendum, quod verbum Damasceni non est intelligendum hoc modo quod omnia quae sunt in nobis, id est in electione nostra a divina providentia excludantur: sed quia non sunt per divinam providentiam ita determinata ad unum, sicut ea quae libertatem arbitrij non habent.

Ad secundum dicendum, quod res naturales insensibiles providentur solum a Deo, & ideo ibi non potest accidere defectus ex parte providentis, sed solummodo ex parte provisorum: humani autem actus possunt habere defectum ex parte providentiae inventum, & ideo plures defectus & inordinationes inveniunt in humanis actibus, quam in naturalibus actibus. Et tamen hoc quod non habet providentiam suorum actuum ad nobilitatem eius pertinet, unde multipliciter defectuum non impedit, quin homo nobiliorem gradum sub divina providentia teneat.

Ad tertium dicendum, quod Deus plus amaret quod est magis bonum, & ideo magis vult praerogativam magis boni, quam absentiam minus mali: quod & absentia mali quoddam bonum est, ideo ad hoc quod aliqua bona maiora eliciantur, permittit aliquos quos in mala culpae cadere, quae maxime secundum genus sunt odibilia: quamvis unum eorum sit ei magis odibile alio. unde ad medicinam vnius permittitur, quandoque cadere in aliud.